

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Bojan Hribar

Ekonomska neenakost: problem današnjega in prihodnjega časa

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Bojan Hribar

Mentorica: izr. prof. dr. Cirila Toplak

Ekonomska neenakost: problem današnjega in prihodnjega časa

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

»The test of our progress is not whether we add more to the abundance of those who have much; it is whether we provide enough for those who have too little« (Smith 2007, 458).

Zahvala

Mentorici izr. prof. dr. Cirili Toplak za vso pomoč in prijaznost pri ustvarjanju diplomskega dela.

Posebna zahvala gre staršema, da sta mi omogočila študij ter za vso njuno podporo.

Ekonomska neenakost: problem današnjega in prihodnjega časa

Diplomsko delo je vpogled v enega največjih družbenih problemov, ki zaznamuje današnje države Evrope in Združene države Amerike. Povečevanje bogastva peščice ljudi na račun večine ustvarja vedno večjo nepravilnost in uničuje zmožnosti ljudi, hkrati pa gre za problem, zaradi katerega se povečujejo kazniva dejanja, nasilje, zdravstveni problemi in drugo. Ob vsem tem ima ekonomska neenakost velik vpliv tudi na gospodarsko rast in delovanje današnjih demokratičnih režimov na obravnavanih kontinentih, kar se izraža v vedno večjem številu protestov, ki smo jim priča skoraj vsak dan. Skozi pregled 19. in 20. stoletja pa vse do danes si bomo ogledali trende ekonomske neenakosti ter izpostavili glavne zgodovinske trenutke, ki so imeli vpliv na spreminjanje trendov. Še posebej je izpostavljeno obdobje od sredine 70. let 20. stoletja, saj smo od takrat naprej priča povečevanju neenakosti in hkrati izginjanju srednjega razreda kot posledica uveljavitve neoliberalne ekonomske politike. Posledica te politike je današnja gospodarska kriza, ki je najprej zajela Združene države Amerike, z majhnim zamikom pa tudi Evropo. V diplomskem delu si bomo podrobno ogledali, kakšne učinke ima ekonomska neenakost na družbo in državo, hkrati pa bom poskušal izpostaviti nekaj glavnih ukrepov, ki bi izboljšali današnje razmere.

Ključne besede: ekonomska neenakost, zgodovina ekonomske neenakosti, družbeni problemi, Evropa in Združene države Amerike.

Economic inequality: an issue of the present and the future

The thesis provides insight into one of the thorniest social issues faced today by European countries and the USA. The growing wealth of a small minority of people on account of the majority contributes to the rising inequality and reduces the potential of the people. Moreover, this issue gives rise to more crime, violence, health problems etc. Economic inequality also has significant influence on economic growth and the functioning of democratic regimes of today on the two continents, which is demonstrated by more and more protests we are witnessing daily. The thesis presents an overview of the trends of economic inequality throughout the 19th and 20th century and up to this day, with particular attention devoted to the main historic events that influenced the trends. We focused on the mid-1970s when inequality started to rise and the middle class started to disappear as a result of the introduction of neoliberal economic policy. The current economic crisis, which first erupted in the USA and hit Europe slightly later, is also a consequence of that policy. The thesis takes a detailed look at the effects of economic inequality on both the society and the country and outlines some of the main measures that could improve the current situation.

Key words: economic inequality, history of economic inequality, social problems, Europe and United States of America.

Kazalo

1	UVOD.....	6
2	NAMEN IN CILJ DIPLOMSKEGA DELA.....	7
3	METODOLOŠKI OKVIR.....	8
3.1	Raziskovalna vprašanja.....	8
3.2	Struktura diplomskega dela in uporabljene metode.....	8
4	KAJ JE EKONOMSKA NEENAKOST?.....	9
5	ZGODOVINA EKONOMSKE NEENAKOSTI VSE DO DANES.....	10
5.1	19. stoletje.....	11
5.2	20. stoletje (do 1970).....	14
5.3	Od sredine 80. let 20. stoletja do danes.....	16
5.3.1	Globalizacija v teoriji.....	17
5.3.2	Čas pospešene rasti ekonomske neenakosti.....	18
6	ZAKAJ JE EKONOMSKA NEENAKOST KLJUČEN PROBLEM DRUŽB IN DRŽAV?.....	24
6.1	Vpliv ekonomske neenakosti na vsakodnevno življenje ljudi.....	25
6.1.1	Zdravje.....	25
6.1.2	Izobraževanje in družbena mobilnost.....	27
6.1.3	Nasilje in kazniva dejanja.....	28
6.2	Vpliv ekonomske neenakosti na delovanje držav.....	30
6.2.1	Neenakosti in politična participacija v demokratičnih državah.....	30
6.2.2	Ekonomska neenakost in gospodarska rast.....	32
7	KRATEK POGLED V PRIHODNOST IN MOŽNE REŠITVE.....	33
8	ZAKLJUČEK.....	35
9	LITERATURA.....	38

1 UVOD

Ekonomska neenakost je, še posebej v današnjih časih, svetovni problem. Za kako resno stvar gre, lepo ponazori avtorica članka *Trendi: Neenakost*, ki že v samem uvodu opozori na to, da je ekonomska neenakost »/.../ najpomembnejši fenomen današnjega časa, to je bolezen, v kateri koreninijo vse ostale« (Vidmajer 2012). Ekonomska neenakost obstaja že vrsto stoletij, vendar je dejstvo, da ta povzroča povečevanje revščine, kriminala in družbenih konfliktov, prešlo v razmišljanje ljudi šele v zadnjem obdobju, ko se je ta začela znova povečevati v Evropi in Združenih državah Amerike. Predvsem pa se je zavedanje o tem problemu povečalo v času, ko se je začela še danes trajajoča gospodarska kriza.

Kako narašča ekonomska neenakost, ugotovimo že s hitrim vpogledom v podatke. Ti kažejo, da so se »/.../ dohodki najrevnejših Američanov minulih treh desetletjih povečali za 11 odstotkov, dohodki enega odstotka na vrhu pa za 256 odstotkov« (Vidmajer 2012). Eden od vzrokov povečanja neenakosti je, kot kažejo raziskave, zmanjšanje davkov za najbogatejše. Drug pomemben razlog je povečanje zaposlitev s skrajšanim delovnim časom ter zaposlitve za določen čas, saj ti delavci v povprečju dobivajo nižje plačilo za opravljeno delo, poleg tega pa so deležni manjšega števila pravic (Božič 2012).

Da ni nič bolje v Sloveniji, nam kažejo podatki, ki pravijo, da je »/.../ sto najboljših slovenskih podjetij svoje dobičke leta 2011 povečalo za kar dvainpolkrat« (Božič 2012). Kljub temu pa je bilo v istem letu kar 13.400 delovnih mest manj kot prejšnje leto (Božič 2012).

Ti podatki in podatki iz drugih delov sveta nazorno dokazujejo, da se dobičke, ki jih ustvarjajo podjetja, ne vlaga v nova delovna mesta. Da je eden glavnih problemov ekonomske neenakosti prav pohlep bogatih, je pokazala raziskava Paula K. Piffaa, Dacherja Keltnerja ter še treh raziskovalcev. V njej so ugotovili, »/.../ da so tisti iz višjih razredov, pogosto manj etični kot ljudje iz nižjih razredov. Bolj verjetno je, da bodo bogatejši lagali med pogajanji, si prisvojili vredne dobrine drugih, goljufali, da bi si povečali možnosti, da dobijo nagrado, ali podprli neetično obnašanje na delovnem mestu« (Božič 2012). Da bogataši in njihova podjetja ne ustvarjajo novih delovnih mest, je priznal tudi ameriški milijarder Nick Hanauer, ki je dejal: »Bogati ne ustvarjajo delovnih mest, niti jih ne ustvarjajo podjetja, naj bodo velika ali mala. Zaposlitev ustvari krožna komunikacija med strankami in podjetji. Potrošnik srednjega razreda je

v veliko večji meri ustvarjalec novih delovnih mest, kakor sem jaz kdajkoli bil ali bom« (Božič 2012).

Treba se je zavedati, da je ekonomska neenakost, torej povečevanje razlike med najbogatejšimi in najrevnejšimi zemljani, eden največjih svetovnih problemov. To kopičenje bogastva na eni in povečevanje revščine na drugi strani pa hkrati povzroča in prinaša politično nestabilnost in negotovo prihodnost. Ta družbeni problem lahko rešimo le z globalno egalitarno ekonomsko in družbeno politiko, ki bo prvenstveno vlagala v izobraževanje, zdravstvo, zelene in stabilne ter stalne službe (Midgley 2006, 613).

2 NAMEN IN CILJ DIPLOMSKEGA DELA

Namen diplomskega dela je opozoriti na hitro naraščajočo dohodkovno neenakost v Evropi in Združenih državah Amerike, ki smo ji priča vse od 80. let 20. stoletja. V današnjih časih gospodarske krize je ta tematika še bolj pomembna, saj je znano, da prav v teh časih pride do še večjega povečanja neenakosti med ljudmi. Nikakor ni preprosto mogoče sprejeti dejstva, da danes v svetu obstajajo tako velike razlike v dohodkih. Gre za problem, iz katerega izhajajo tudi vsi drugi. Ekonomska neenakost ni novodobno dejstvo, ki bi se pojavilo v zadnjih tridesetih letih. Gre za problem, ki ga ljudje poznajo že od samega začetka kapitalizma. Problem pa je, da se ekonomska neenakost, kljub izboljšanju življenjskih razmer, z izjemo nekaterih obdobj, nenehno povečuje, kar pomeni, da imamo peščico zelo bogatih in vedno večjo populacijo, ki komaj preživi iz dneva v dan. Zato je cilj diplomskega dela pokazati, da je ekonomska neenakost problem današnjega časa in hkrati prihodnjega, če se ne bodo stvari začele obračati v drugo smer. S pogledom v zgodovino in dejstvi današnjega časa bom pokazal, da je ekonomska neenakost problem, ki ima zelo razširjene posledice, hkrati pa tudi, kako je država razvita (bruto domači proizvod na prebivalca – BDP na prebivalca) v primerjavi z drugimi državami, ni pravi pokazatelj stanja neenakosti in blaginje v državah. Skozi pregled različne literature bom pokazal, kako ekonomska neenakost škoduje državam pri njihovem razvoju ter kot najpomembnejše tudi samim družbam oziroma posameznikom. V zadnjem delu diplomskega dela bom poskušal predstaviti možne rešitve za zmanjšanje ekonomske neenakosti v prihodnosti.

Ob tem bi dejal, da predpostavka v diplomskem delu, da gospodarski razvoj in rast nista več glavni vodili za izboljšanje življenjskih pogojev, temelji na razlikovanju med stanjem na obravnavanih kontinentih in stanjem v preostalem delu sveta. V državah tako imenovanega tretjega in drugega sveta za izboljšanje življenjskih pogojev še vedno ostajata najpomembnejša gospodarska rast in razvoj. Zato je diplomsko delo nastajalo ob zavedanju, da so posledice ekonomske neenakosti, ki jih opisujem, značilne predvsem za Evropo, Združene države Amerike ter druge razvite države, kjer so večini ljudem zagotovljeni osnovni pogoji za življenje (pitna voda, hrana in drugo).

3 METODOLOŠKI OKVIR

Metodološki okvir vsebuje raziskovalna vprašanja, s katerimi se srečujem v diplomskem delu in na katera poskušam odgovoriti čim bolj dosledno. S tem bom bralcu poskušal predstaviti in približati največji problem družbe oziroma posameznikov v Evropi in Združenih državah Amerike. Ob tem je diplomsko delo nastajalo ob predpostavki, da bi se ob zmanjšanju ekonomske neenakosti v Evropi in Združenih državah Amerike zmanjšali tudi vsi drugi družbeni problemi, saj ekonomska neenakost ustvarja veliko politično nestabilnost, povečuje stopnjo kriminala, potiska vedno večje število ljudi v revščino in drugo, hkrati pa nam in našim potomcem prinaša negotovo prihodnost. Zadnji del metodološkega okvira predstavljajo uporabljene metode pri raziskovanju in pisanju diplomskega dela.

3.1 Raziskovalna vprašanja

- Kakšni so trendi ekonomske neenakosti od 19. stoletja pa vse do danes?
- Kakšen vpliv ima ekonomska neenakost na ljudi?
- Kakšen vpliv ima ekonomska neenakost na države?
- Kakšne so možnosti za odpravo ekonomske neenakosti in kakšne so možne rešitve?

3.2 Struktura diplomskega dela in uporabljene metode

Diplomsko delo temelji na analizi primarnih in sekundarnih virov. Glavni metodi pri preučevanju in pisanju sta deskriptivna in historična. Celotno delo je sestavljeno iz treh glavnih poglavij. V prvem delu diplomskega dela bom na kratko prek analize različnih virov klasificiral

in predstavil glavni pojem diplomskega dela, to je ekonomska neenakost. Drugi del bo temeljil na preučevanju zgodovine ekonomske neenakosti, kjer si bomo ogledali, kakšne trende ima ekonomska neenakost v povezavi z zgodovinskimi dogodki, ki so se zgodili v tem časovnem obdobju. Obravnavana obdobja od 19. stoletja pa vse do danes temeljijo na preučevanju s historično metodo. V tretjem delu diplomskega dela pa bom z deskriptivno metodo predstavil same posledice ekonomske neenakosti ter na kratko opisal nekaj možnih rešitev za zmanjšanje obravnavanega družbenega problema.

4 KAJ JE EKONOMSKA NEENAKOST?

Ekonomska neenakost je ena od družbenih stratifikacij, ki zaznamuje današnje družbe. Poleg ekonomske neenakosti lahko izpostavimo še spolno, rasno in etnično. Vsem neenakostim je skupno, da delijo posameznike v družbah oziroma po državah ter tudi na globalni ravni, rezultat te delitve pa so različne prednosti oziroma slabosti posameznikov v primerjavi z drugim posameznikom v njihovem vsakodnevnem življenju.

V pričujočem delu se osredotočam na neenakost, ki je po mojem mnenju najpomembnejša za današnje družbe v Evropi in Združenih državah Amerike, saj ta povečuje napetosti med vsemi razredi posamezne družbe, kar se kaže v naraščajočih problemih v današnjih družbah. Poleg tega je ekonomska neenakost eden od glavnih vzrokov za revščino. Ekonomsko neenakost, ki jo lahko imenujemo tudi neenakost v dohodku, razkorak med bogatimi in revnimi in drugo, je najkrajše in najnatančnejše moč opisati kot razlike v materialnih dobrinah med ljudmi na določenem prostoru oziroma v določeni družbi (Giraud 2006, 7; OECD 2011b, 66; Wilkinson in Pickett v Ouimet 2012, 241).

Ekonomska neenakost lahko preučujemo na treh ravneh. Na eni strani imamo *prostorsko* razsežnost, kjer gre za ekonomsko neenakost med obravnavanimi državami. Za primerjavo med državami se vzame povprečni BDP na prebivalca (*GDP per capita*) v raziskavo zajetih držav. Pri tem je treba opozoriti, da ta meritev ne upošteva notranje neenakosti držav, ki so vključene v raziskavo. Druga raven preučevanja ekonomske neenakosti ima *družbeno* razsežnost, kjer gre za ekonomsko neenakost znotraj posamezne preučevane družbe v eni državi. Pri družbeni neenakosti gre za ugotavljanje razlik v dohodkih med posamezniki v celotni preučevani državi

oziroma družbi. Nekakšen skupek prostorske neenakosti in družbene neenakosti je tako imenovana globalna neenakost. Tu se za meritve vzame dohodek vsakega posameznika na svetu ter se tako vidi, ali se na globalni ravni povečuje ali zmanjšuje neenakost med celotnim svetovnim prebivalstvom oziroma kako je prerezporejeno celotno globalno bogastvo (Giraud 2006, 7; Thorbecke in Charumilid 2002, 1478).

Za merjenje neenakosti se uporablja več različnih načinov. Najbolj znan in največkrat uporabljen način merjenja ekonomske neenakosti je Ginijev indeks (Gini index). Gre za merjenje neenakosti v celotni družbi, pri čemer 0 pomeni popolno enakost v družbi in 1 popolno neenakost v družbi (Wilkinson in Pickett 2012, 17–18). V diplomskem delu bo večina podanih statističnih podatkov temeljila na tem načinu meritve.

5 ZGODOVINA EKONOMSKE NEENAKOSTI VSE DO DANES

Za samo razumevanje ekonomske neenakosti je potreben kratek vpogled v zgodovino tega družbenega problema. V prvem delu se bom osredotočil na obdobja od 19. stoletja naprej ter vse do sredine 70. let 20. stoletja, kjer bom predstavil glavne zgodovinske dejavnike za spreminjanje trendov neenakosti. V drugem delu se bom posvetil zgodovini neenakosti od zadnje četrtine 20. stoletja naprej, ko so se takratni trendi upadanja neenakosti med prebivalstvom Evrope in Združenih držav Amerike znova obrnili v drugo smer, ki smo ji priča še danes. Drugi del bo predstavljen v povezavi z danes velikokrat omenjeno neoklasično globalizacijo.

Predstavljena vsebina o ekonomski (ne)enakosti med državami in znotraj dežel/držav vse do sredine 20. stoletja temelji predvsem na historičnih zapisih. Vsebina za drugi del pa je podkrepljena tudi z nekaterimi statističnimi podatki.

Ekonomska neenakost je del kapitalizma vse od njegovega začetka. Notranja neenakost ljudi v posameznih deželah Evrope je bila v primerjavi z Združenimi državami Amerike v 18. stoletju nekoliko drugačna. V deželah Evrope je bila neenakost velika. V nasprotju z deželami Evrope pa je bila v Združenih državah Amerike ta družbena stratifikacija na precej nižji ravni. Vzroki manjše neenakosti so bili po navedbah Girauda »/.../ obilje virov, še posebej zemlje, in puritanstvo pionirskih skupnosti« (Giraud 2006, 7–8).

Velika ekonomska neenakost med posamezniki v posameznih deželah Evrope je bila posledica pretekle zgodovine, ko se je izoblikovala družbena hierarhija – kmetje in obrtniki, meščanstvo in plemstvo. V nasprotju s tem je bila ekonomska neenakost med deželami na zelo nizki ravni. To se je počasi začelo spreminjati v času industrijske revolucije (druga polovica 18. stoletja), ki je pospešila razvoj gospodarstva Anglije. Kljub temu velja, da je bilo, na prehodu iz 18. v 19. stoletje, povprečno bogastvo na prebivalca med deželami Evrope ter Združenimi državami Amerike enako, kar je bila posledica počasnega razvoja (Giraud 2006, 71–74; Prunk 2008, 14–30). Temu potrjuje tudi ocena Paula Bairocha, kjer je vidimo, da je bil »/.../ povprečni dohodek na prebivalca ob koncu 18. stoletja v Evropi 213 \$, v Severni Ameriki pa 266 \$ (ocene v dolarjih glede na ameriške cene iz leta 1960)« (Giraud 2006, 73–74).

5.1 19. stoletje

Za zadnjo četrtino 18. in celotno 19. stoletje pravimo, da gre za obdobje, ko so se v Evropi in takratni Ameriki začele velike družbene in politične spremembe pod vtisom razsvetljenstva. Rezultat je bila vzpostavitev večine držav, ki jih poznamo še danes, ter meščanske družbe, ki je bila gonila sila gospodarskega liberalizma (predvsem v Angliji). To je bil tudi vzrok za hiter gospodarski razvoj v tem stoletju, spremembe pa so imele velik vpliv tudi na samo ekonomsko neenakost med prebivalstvom držav. Posledica industrializacije je bil nov razred družbe, in sicer delavstvo.

Veliko nezadovoljstvo zaradi gospodarskega in političnega delovanja angleškega kralja do takratnih kolonij v Severni Ameriki sproži ameriško revolucionarno vojno, katere rezultat je bila vzpostavitev svobodnih in samostojnih Združenih držav Amerike leta 1776. Države, ki v prihodnosti postane velik igralec na gospodarskem in političnem področju. Ameriška revolucija je imela velik pomen tudi za Evropo, saj je dala povod in spodbudo za spremembe tudi evropskemu prebivalstvu. Po vzpostavitvi neodvisnih Združenih držav Amerike se je tamkajšnja politika v 19. stoletju posvetila notranjemu razvoju države ter industrializaciji s pomočjo kapitala iz Evrope (Prunk 2008, 66–70).

Revolucionarna zgodba se odvije tudi v Franciji (1789–1799), kjer je bilo glavno vodilo revolucije sprememba takratnega političnega in družbenega sistema, ki je izkoriščal veliko število ljudi v prid manjšine. Revolucija francoskemu prebivalstvu prinese nove politične

pravice, med drugim tudi pravico do zasebne lastnine, ter kmetom zemljo, ki tako postanejo ekonomsko neodvisni. Posledice revolucije imajo v naslednjih desetletjih velik vpliv tudi na vse druge države v Evropi, hkrati pa imajo tudi velik vpliv na začetek industrializacije na kontinentalnem delu Evrope (Prunk 2008, 85–95).

V Angliji je bila industrijska revolucija veliko bolj zgodaj zaradi hitro naraščajočega števila prebivalstva kot posledica intenzivnejše pridelave hrane, izboljšanja na področju zdravstva in higiene ter precej mirnih sprememb na področju politike (brez revolucije). Hkrati s pojavom naraščajočega prebivalstva in posledično možnostjo širjenja industrijskih obratov je zaznati tudi začetek nastajanja tako imenovanega proletariata, delavcev z nizkimi mezdami. Ker je bilo na podeželju preveliko število prebivalstva in ker so zaradi nove industrije propadle stare obrti, so se ljudje selili na območja, kjer so bili industrijski obrati. Preveliko število delovne sile je kapitalistom omogočilo nižanje mezde, hkrati pa so delavci delali in živeli v katastrofalnih razmerah in negotovosti. Tako je bila neenakost ukoreninjena v sistem, delavci pa so to morali sprejeti ali pa so ostali brezposelni oziroma so odšli prek Atlantika (Hobsbawm 1996, 203–216; Hobsbawm 1995a, 257–258).

Industrijska revolucija, ki se je v Angliji začela že v drugi polovici 18. stoletja, preostale dele Evrope zajame predvsem v drugem delu 19. stoletja po tako imenovani pomladi narodov (1848). Obdobje svobodne menjave sproži velik in hiter gospodarski napredek (tako imenovana druga industrijska revolucija), s tem pa se posledično začne zmanjševati zaostanek drugih evropskih držav za Anglijo. To ne bi bilo mogoče, če ne bi bilo bank, ki so v takratnem času zelo pripomogle k hitremu napredku s posojanjem posojil. Pogoji so se izboljšali tudi v Združenih državah Amerike, ki so se začele, še zlasti na vzhodu, hitro industrializirati in posledično zmanjševati razliko za Evropo (Giraud 2006, 89–97; Prunk 2008, 178–207).

Gospodarska recesija, ki je v Evropi trajala od leta 1873 pa vse do zadnjega desetletja 19. stoletja, je nekoliko zaustavila rast in razvoj držav ter politiko svobodne menjave, ki so jo zagovarjali v večini evropskih držav vse od leta 1846 pa do začetka 70. let 19. stoletja. Razen Velike Britanije, Belgije in Nizozemske so se v tem obdobju po večini vse države zatekle k reševanju gospodarskega problema s protekcionizmom, kar je bila takrat očitno dobra rešitev, saj so se države hitreje razvijale in začele močno dohitevati do takrat že zelo razvito Veliko

Britanijo. Stopnja rasti BDP na prebivalca je bila, v obdobju med letoma 1860 in 1910, na primer v Franciji 1,25-odstotna in Nemčiji 1,39-odstotna v primerjavi z Veliko Britanijo 0,96-odstotna, ki je vztrajala pri drugačni politiki. Vse to pa ne bi bilo mogoče brez pospešenega imperializma. Države so zaradi hitrega razvoja vedno bolj potrebovale nove surovine, ki so jih pridobivale v svojih kolonijah, ta pospešen kolonializem pa je trajal vse do sredine 20. stoletja (Giraud 2006, 89–97; Hobsbawm 1989, 35–45; Prunk 2008, 223–224).

Hkrati s temi spremembami v gospodarstvu in politiki so se začele izboljševati tudi razmere industrijskih delavcev v Evropi. Izboljšanje proizvodnih obratov ter naraščanje sindikalnih združenj je obrodilo sadove. Tako se je v obdobju od 1850 do 1865 mezda delavca v Angliji povečala za 25 odstotkov, v istem obdobju pa so se življenjski stroški zvišali za 10 odstotkov. Razmere so se delavskemu razredu izboljšale tudi v Franciji, saj se je realni dohodek v obdobju 1850–1880 zvišal za eno tretjino, podobno pa je bilo tudi v Nemčiji (Prunk 2008, 78–207).

Vsi ti dogodki so pomembni za razumevanje, zakaj se je prav v drugi polovici 19. stoletja lahko zgodil tako hiter gospodarski razvoj vseh dežel. Družbene in politične spremembe so poleg vsega drugega pripeljale tudi do vzpostavitve naprednejšega kapitalističnega sistema, ki je širši množici dopuščal, da je lahko delovala v tem sistemu. Nekateri so si zaradi tega uspeli zelo izboljšati družbeni status. Kljub dvema industrijskima revolucijama je v začetku 20. stoletja v večini evropskih držav še vedno prevladoval kmečki razred. V tem obdobju pa se je povečala ekonomska neenakost na svetovni ravni. Zaradi intenzivnega razvoja Evrope in Združenih držav Amerike so se povečale razlike v primerjavi z drugim državami po svetu. Te so izkoriščali in jim s tem škodovali pri njihovem razvoju (Giraud 2006, 109).

Same notranje neenakosti so se v prvi polovici 19. stoletja povsod v Evropi povečevale. Tako se je nadaljeval trend iz prejšnjih stoletij. V Veliki Britaniji se je neenakost povečevala do sredine, v Franciji pa vse do 60. let 19. stoletja. To je bila po mnenju Girauda posledica »/.../ na enem koncu akumulacije buržoaznega bogastva, na drugem pa nastanek industrijskega proletariata – nekdanjih kmetov in obrtnikov« (Giraud 2006, 99). V Angliji se je od leta 1827 pa do leta 1851 najbogatejšim desetim odstotkom prebivalstva dohodek iz dejavnosti povzpел iz 28 odstotkov na 34,5 odstotka. V drugi polovici 19. stoletja se stvar začne obračati na bolje, saj je v večini držav Evrope prišlo do raznih reform, ki so začele postopoma omejevati kapitaliste pri izkoriščanju

proletariata. Veliko vlogo pri tem so imeli tudi sindikati, ki so začeli pridobivati na veljavi. Tako je ob koncu 19. stoletja zaznati trend zmanjševanja notranjih neenakosti med prebivalstvom v državah Evrope in Združenih državah Amerike. Na zmanjšanje neenakosti v Evropi pa je vplivalo tudi povečano število izseljevanj skozi celotno 19. stoletje (Giraud 2006, 99–103; Hobsbawm 1996, 203–216).

5.2 20. stoletje (do 1970)

Obdobje prve polovice 20. stoletja pomembno zaznamujeta dve svetovni vojni. Prvič v zgodovini se namreč zgodi, da smo priča vojn, v katerih je udeležena velika večina takratnih držav. Da je lahko prišlo do tega, je vse skupaj posledica hitrega industrijskega in tehnološkega razvoja, ki se je zgodil v prejšnjem stoletju, ta pa je z vsemi novimi izumi prispeval k hitrejšemu in lažjemu osvajanju drugih teritorijev.

V začetku 20. stoletja se je nadaljeval intenziven gospodarski napredek na obeh obravnavanih kontinentih. Vedno večje izobilje dobrin, ki jih je bilo možno dobiti po nizkih cenah, je vedno večjemu številu ljudi omogočilo, da so živeli bolje kot še nekaj desetletij nazaj. Tudi na področju izenačevanja neenakosti se je nadaljeval trend od konca 19. stoletja, ko so se začele razmere izboljševati. Nekoliko sta ta napredek v Evropi zavrli obe svetovni vojni (Giraud 2006, 119; Prunk 2008, 365–370).

Zaradi prve svetovne vojne, ki najbolj prizadene Evropo, pride v času 30. let 20. stoletja do spremembe razmerja moči na gospodarskem področju. Prevlado prevzamejo Združene države Amerike, ki ta primat držijo še danes. To obdobje pomembno zaznamuje tudi velika gospodarska kriza, z začetkom leta 1929, ki najprej prizadene Združene države Amerike, nato pa se preseli tudi v Evropo. Kljub temu pa so gospodarstva Nemčije, Združenih držav Amerike, Sovjetske zveze in Japonske beležila gospodarsko rast (predvsem zaradi povečanja proizvodnje vojaške industrije). Značilnost tega obdobja je tudi vedno večji delež prebivalstva, ki je bil zaposlen v industrijski proizvodnji, delež kmetijskega sektorja pa se je močno zmanjšal, razen v Jugoslaviji, Romuniji, Albaniji, ki to spremembo doživijo po drugi svetovni vojni (Prunk 2008, 365–370).

Za učinkovito rešitev težav takratne krize se izkaže tako imenovana keynesianska ekonomska politika, ki zaznamuje gospodarstvo Združenih držav Amerike od 30. let 20. stoletja naprej ter

večino držav zahodne Evrope po koncu druge svetovne vojne. Ta politika je v Združenih državah Amerike začela zmanjševati neenakosti, saj so posegli v samo delitev presežkov, ki so jih takrat ustvarjala podjetja. Država je začela pospešeno vlagati v razvoj in proizvodnjo. Poleg tega je prišlo do povečevanja plač delavcem, to pa je posledično povečalo porabo, s tem pa so spodbudili proizvodnjo (Giraud 2006, 128–130; Hobsbawm 1995b, 258–274).

S koncem druge svetovne vojne se ta politika naseli v večino zahodnih in severnih držav Evrope. Socialdemokratska politika spodbudi povečanje produktivnosti, posledice tega pa so bile občutno zmanjšanje brezposelnosti ter povečevanje povprečnega bogastva na prebivalca. Države dosežejo visoko gospodarsko rast, hkrati pa se osredotočijo na porazdeljevanje bogastva, kar se odraža v zmanjševanju neenakosti. Sočasno s tem so države dvignile javno porabo, saj so povečale vlaganja v javne storitve ter povečale javni sektor. To je bila politika, ki je ob povečanju delovnih mest uspela tudi povečati obseg javnih storitev, te pa so postale dostopne za celotno prebivalstvo (šolstvo, zdravstvo in drugo) (Giraud 2006, 128–134; Hobsbawm 1995b, 258–274).

Vzhodni del Evrope in Jugoslavijo, v obdobju od druge svetovne vojne naprej, zaznamuje socializem. V državah s socialističnim ekonomskim sistemom je imela popoln nadzor nad ekonomijo politika, kar je, vsaj v začetnem obdobju, spodbudilo sam gospodarski razvoj in razvitost teh držav, materialno bogastvo pa se je začelo povečevati (Giraud 2006, 148–149; Hobsbawm 1995b, 373–374). Kot je dejal Giraud, je bila posledica socialistične politike velika enakost med prebivalstvom teh držav, saj so te imele popoln nadzor nad redistribucijo mezd. Ob tem poudari, da je »/.../ bil ta razvoj bolj egalitaren kakor katerikoli v dotlej znani svetovni zgodovini« (Giraud 2006, 149).

Kako učinkovita je bila takratna socialdemokratska politika porazdeljevanja, se vidi v naslednjih podatkih: »Razmerje med dohodki najbogatejših 20 odstotkov in dohodkov najrevnejših 20 odstotkov je bilo v Združenih državah Amerike leta 1940 14 proti 1, leta 1944 11 proti 1, leta 1950 10 proti 1, leta 1970 pa 7 proti 1. V Nemčiji se je to razmerje s 5 proti 1 leta 1950 spustilo na 3 proti 1 leta 1970« (Giraud 2006, 138). Politika, ki je zmanjševala neenakost med prebivalci držav obravnavanih kontinentov, se v 70. letih 20. stoletja počasi začne nagibati v drugo smer.

Leta 1974 je bil, na pobudo politikov iz držav v razvoju in Organizacije združenih narodov (OZN), sprejet dokument o Novem mednarodnem ekonomskem redu (*New International*

Economic Order). Sprejetje tega dokumenta je pomenil do zdaj najvišjo stopnjo globalnega političnega organiziranja držav v razvoju. Ta naj bi omogočil spremembe pravil mednarodnega trgovanja, kar bi bilo v prid predvsem državam v razvoju pri njihovem lažjem in hitrejšem razvoju. Zaradi naftnih kriz v letih 1973 in 1979 ter posledičnega protekcionizma razvitih držav vsa ta prizadevanja za spremembe počasi zamrejo. Krize in protekcionizem najbolj prizadenejo prav države v razvoju, kar povzroči povečanje odvisnosti teh držav od finančne pomoči, ki so jo prejemale. Zaradi nezmožnosti vračanja pomoči države zapadejo tudi v dolžniško krizo, ki z leti vedno bolj narašča (Giraud 2006, 168–172; Generalna skupščina 1974).

Zaradi prvih resnejših gospodarskih kriz po drugi svetovni vojni se v 80. letih 20. stoletja na široko odprejo možnosti za vzpon neoliberalne ekonomske politike v Evropi in Združenih državah Amerike, kar je posledično povzročilo vnovično rast *družbene* neenakosti. Tako se začne, pod pobudo politike Združenih držav Amerike in Velike Britanije, vedno bolj spodbujati individualnost, tekmovalnost ter čim bolj prosto in odprto trgovino med državami sveta. Posledica spodbujanja proste in odprte trgovine je bila, da se je lahko povečala konkurenca na trgu. To je namreč odprlo možnosti in spodbudilo k sodelovanju tudi do takrat odrinjene države drugega in tretjega sveta. Ker so bile to države z nizkimi mezdami in so se bile sposobne razmeroma hitro tehnološko modernizirati, je bila posledica tega vedno večji pritisk na nižanje stroškov v podjetjih, ki so izvirali iz področja, kjer so mezde na višji ravni. Ta podjetja so bila prisiljena v nižanje stroškov, če so hotela ostati konkurenčna na trgu. Eden prvih in hkrati glavnih ukrepov pri nižanju stroškov podjetij pa so bile nižanje plač oziroma odpuščanja delovne sile (Giraud 2006, 168–172).

Tako je vidno, da po obdobju hitrega zmanjševanja ekonomske neenakosti med prebivalstvom države začnejo spreminjati svojo politiko znova v prid elitam, posledice takih potez pa so vidne še danes.

5.3 Od sredine 80. let 20. stoletja do danes

Za samo razumevanje obravnavanega obdobja bom v prvem delu poglavja na kratko poskusil bralcu približati pojem globalizacije, ki ima danes zelo velik vpliv. Ta obrazložitev je pomembna zato, da bo bralec lahko dodobra spoznal, kakšen pomen ima globalizacija na oblikovanje posameznih in skupnih, predvsem ekonomskih, politik Evrope in Združenih držav Amerike od

sredine 80. let 20. stoletja. Razumevanje pojma globalizacije pa je pomembno tudi zaradi tega, ker je današnja ideologija globalizacije glavni vzrok za povečevanje ekonomske neenakosti na obravnavanih kontinentih.

5.3.1 Globalizacija v teoriji

Razumeti je treba, da je globalizacija stara vsaj toliko kot kapitalizem. Kljub temu pa je prišlo do pospešene globalizacije v drugi polovici 20. stoletja, predvsem zaradi tehnološkega napredka, ki je omogočil hitrejšo povezavo med teritoriji na različnih področjih. Primarno lahko za globalizacijo rečemo, da gre za ekonomske procese, katerim sledijo tudi ostali (Rizman 2008, 13).

Ker je globalizacija sestavljena iz različnih konceptov, se je treba zavedati, da ni ene univerzalne definicije globalizacije. Živimo namreč v času različnih razumevanj globalizacije. Vsak posameznik gleda na globalizacijo in dogodke, ki se dogajajo, iz svoje ideološke perspektive. Sam pojem globalizacije naj bi predstavljal »/.../ intenzifikacijo svetovnih družbenih procesov, ki povezujejo med seboj tudi najbolj oddaljene kraje na našem planetu. Na ta način vplivajo dogajanja na enem koncu sveta v najhitrejšem možnem času na dogajanja na drugem koncu sveta« (Rizman 2008, 13).

Globalizacija ima po Scholteju pet definicij. To so: 1. *internacionalizacija*, kjer gre za oznako procesov naraščajoče mednarodne izmenjave in medsebojne odvisnosti; 2. *liberalizacija*, kjer je poudarek na ekonomskem sodelovanju, predvsem na ekonomiji »odprtih meja«; 3. *univerzalizacija*, poudarja združevanje kultur, enotnost; 4. *modernizacija*, globalizacija v smislu amerikanizacije, ki uniči vse stare strukture in tradicije (na primer McDonalds) in 5. *deteriorizacija*, kjer gre za to, da sam družbeni prostor ni več obvladovan s strani teritorialnega prostora, teritorialne razdalje in teritorialnih meja (Scholte v Svetličič 2004, 21; Scholte 2005, 54–59).

Pri celotnem konceptu globalizacije gre torej za procese, ki se odvijajo na različnih področjih. Sem sodijo ekološki, kulturni, ekonomski, politični in družbeni procesi, ki so medsebojno povezani in odvisni (Beck 2000, 101).

Trenutna globalizacija temelji na »globalizaciji od zgoraj«, kjer gre za globalizacijo, ki jo vodijo finančne institucije, transnacionalna podjetja in korporacije skupaj v sodelovanju s politiko. Pravilno pa bi bilo, da bi večji pomen imela »globalizacija od spodaj«, kjer bi večjo moč dobila razna gibanja, združenja in nevladne organizacije, ki se trudijo za večjo pravičnost, enakost in drugo (Demaine 2010, 154).

Naj razjasnim, da sam podpiram globalizacijo v smislu širjenja idej, pravic, enakopravnosti, zmanjševanju razlik in drugo, vendar ne v obliki, ki jo poznamo danes, kjer v sami globalizaciji prevladuje ideologija »neoliberalne globalizacije« (kot globalizem), ki trenutno vodi večino politike sveta. Njena pravila so pisana v prid najbogatejšim, kar jim posledično omogoča povečevanje bogastva, hkrati pa ustvarja vedno večjo neenakost (Beck 2000, 99–104).

»Za neoliberalno gledanje na globalizacijo je značilno, da ne vključuje subjekta. Globalizacijo razlaga kot naravni načrt, ki ni nastal zaradi želja subjektov, ampak zgolj in samo zaradi ekonomskih nujnosti« (Pikalo 2003, 16). In tu je srž vseh težav, saj se ljudje tega ne zavedajo dovolj, se temu prepustijo ter gledajo na ta sistem kot edini in nujno potreben za preživetje. Ideologija je za njih univerzalna in posledično nemogoča za spreminjanje.

Ob tem je treba nujno ločiti med samo globalizacijo in globalizmom. »Globalizem je teoretični koncept v ozadju globalizacije kot procesa« (Svetličič 2004, 21). Gre za ideologijo same globalizacije (Pikalo 2011). Pri tem gre za »/.../ politični projekt, ki stremi k prilagajanju gospodarstva in družbe silam globalizacije« (Svetličič 2004, 21–22).

5.3.2 Čas pospešene rasti ekonomske neenakosti

Od sredine 70. let 20. stoletja pa vse do danes je zaznati spremembo trenda ekonomske neenakosti na različnih ravneh. Pospešena globalizacija pod taktirko neoklasične ideologije je tako še povečala razkorak med bogatimi in revnimi v številnih svetovnih državah, nekoliko pa je pripomogla k zmanjšanju neenakosti nekaterih držav drugega in tretjega sveta v primerjavi z državami prvega sveta. Kljub temu je malo število ljudi v tem obdobju povečalo svoje bogastvo, medtem ko je večina ljudi danes na slabšem, kot je bila pred tridesetimi leti, glede na razporeditev bogastva med ljudmi (Stiglitz 2008, 208–209).

Podatki o trendu tako imenovane globalne neenakosti so nekoliko različni, vse to pa je posledica različnega načina merjenja. Po eni strani nekateri raziskovalci pravijo, da se je Gini indeks na globalni ravni med letoma 1980 in 2000 iz 0,67 zmanjšal na 0,63. Izboljšani rezultati naj bi bili predvsem posledica hitrega razvoja vzhodne Azije in Indije, ki sta uspele zmanjšati delež absolutne revščine med prebivalstvom. Ker na teh območjih živi več kot dve petini celotnega svetovnega prebivalstva, to močno vpliva na sam rezultat. Drugačnega mnenja je Robert Hunter Wade, ki se sicer strinja, da je globalna neenakost na nižji ravni, kot bi bila, če se ne bi tako hitro razvijale države vzhodne Azije in Indija, vseeno pa nasprotuje rezultatom o zmanjševanju globalne neenakosti. Še več, mnenja je, da se ta povečuje, ta trend pa naj bi se nadaljeval tudi v prihodnje. Kljub tem polemikam vsekakor drži, da se je na teh območjih povečala neenakost znotraj posameznih držav. Da ni pretirano drugače drugod po svetu, kažejo naslednji podatki. Od 73 držav, ki so bile zajete v raziskavo v obdobju od leta 1980 pa do leta 2000, je kar 48 držav prizadela večja stopnja ekonomske neenakosti znotraj držav (*družbena* neenakost) (Scholte 2005, 321–325; Stiglitz 2008, 208–209; Wade 2008, 190–196).

Posledica povečevanja ekonomske neenakosti znotraj držav, predvsem v Evropi in Združenih državah Amerike, je posledica že omenjene neoliberalne ideologije, ki se »razpase« v večini sveta od sredine 70. let. Izjeme te politike so države vzhodne Azije ter v zadnjem času Latinske Amerike. Te države so svojo ekonomsko politiko usmerile v drugo smer ter s tem uspele izboljšati osnovne življenjske pogoje in zmanjšati absolutno revščino. Njihova gospodarska rast je, in še vedno, temeljila na izvozu, hkrati pa so začeli zmanjševati tehnološki zaostanek za razvitimi državami. Ob tem so uspeli obdržati rast na zelo stabilni ravni. Vse to so uspeli doseči z veliko vlogo države v gospodarstvu, kar je popolnoma drugačna politika vodenja gospodarstva, kot jo zagovarja neoklasična ideologija. Druge države in njihovo prebivalstvo so pod vodstvom državnih politik, Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada utrpeli posledice napačne ekonomske politike. Še posebej je ta politika prizadela države v razvoju in njihove prebivalce, ki so bili na socialnem dnu (Stiglitz 2008, 208–209; Watts 2012).

Države Latinske Amerike so vse do 70. let 20. stoletja beležile gospodarski razvoj in izboljševanje življenjskih razmer. Vse to se spremeni po nasilno vsiljeni neoliberalni ideologiji, ki povzroči hitro naraščajočo revščino in povečevanje neenakosti. Stanje se začne izboljševati s spremembo politike v sredini 90. let, ko so uspeli dvigniti gospodarsko rast in zmanjšati revščino

med ljudmi. Danes so države organizirane in vodene s strani levih političnih voditeljev, ki se distancirajo od tako imenovane washingtonske politike in uspevajo izboljševati življenjske pogoje tamkajšnjih prebivalcev. Kljub temu pa neenakost ostaja velik problem v teh državah kot posledica dolgoletnega eksperimentiranja z neoliberalno politiko (Klein 2010, 121–303; Stiglitz 2008, 208–209).

Podobne težave zaradi neoliberalizma občutijo tudi v preostalih delih Azije ter državah nekdanje Sovjetske zveze, povsod pa je bila v ozadju skrita želja po privatizaciji. Kako velik vpliv je imela neoliberalna politika na slabšanje stanja, nam pove naslednji podatek za Rusijo. V samo enem letu od sprejetja ideologije, 1991–1992, se je kar tretjina tamkajšnjega prebivalstva znašla pod pragom revščine (Klein 2010, 121–303; Stiglitz 2008, 208–209).

Od vseh kontinentov je treba še posebej izpostaviti Afriko, ki ji neoliberalizem prav tako ne prizanese, a gre za nekoliko specifičen primer povečevanja neenakosti. V afriških državah so močno zasidrane velika revščina, neenakost, korupcija, soočajo se s problemi raznih bolezni, slabo infrastrukturo, slabo ekonomijo, veliko politično nestabilnostjo, nasiljem, državljanskimi vojnami in podobno. Vendar ti problemi niso samo posledica neoliberalizma, temveč gre za širšo zgodbo. Vse od začetka 60. let 20. stoletja so afriške države deležne pomoči za razvoj oziroma napredek po zgledu Marshallovega načrta, ki je pomagal obnoviti povojno Evropo. Pomoč je bila mišljena kot tista, ki bo spodbudila investicije, v nadaljevanju pa tudi gospodarsko rast. Vendar se Afrika zelo razlikuje od Evrope, kjer je šlo v tistem času za stabilno in močno ekonomsko okolje, politične institucije pa so bile tiste, ki so omogočale napredek oziroma razvoj. Poleg teh težav se v osemdesetih letih afriškim državam pripeti še ena nezgoda. Tudi tu se začne vzpon neoliberalizma. Politika Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada postavita pogoje, po katerih bodo lahko afriške države še naprej dobivale pomoč. Ker so bile slednje že takrat povsem odvisne od pomoči, so tamkajšnji politiki sprejeli politiko *free-market* razvoja, to pa je sprožilo velik val privatizacije. Poleg tega se je zelo »razpasla« korupcija, saj je večina pomoči, ki je prišla na državni račun, kaj kmalu romala na zasebni račun voditeljev in njihovih bližnjih sodelavcev. Tako vidimo, da pomoč v teh državah spodbuja korupcijo. Več kot je pomoči, več je korupcije, kar ustvarja nestabilno okolje za tuje investicije. To prinaša manj delovnih mest, več revščine, večjo neenakost ter manjšo gospodarsko rast, poleg tega pa povečuje probleme vračanja pomoči in posledično vedno večjo zadolženost afriških držav. Zaradi povečevanja

revščine sledi še več pomoči, kar znova poveča korupcijo, Afrika pa se zaradi tega vrti v začaranem krogu. Poleg korupcije je problem tudi v tem, kako se pomoč v Afriki porabi. Po navadi se jo porabi za izdelke, ki jih proizvaja tisti, ki da pomoč oziroma dajalec pomoči določi, v kateri sektor naj se vложи pomoč. Tako naj bi se kar 85 odstotkov vse pomoči porabilo za stvari, za katere prvotno ni bila namenjena. Vidimo, da pomoč in neoliberalizem skupaj ustvarita pogoje za slabšanje razmer na afriški celini, med drugim tudi povečevanje neenakosti. Poleg tega, da pomoč ni pomagala pri razvoju oziroma napredku, je večino ljudi naredila še bolj revne, kot so že bili (Moyo 2010, 5–49).

Ekonomska politika Svetovne banke, Mednarodnega denarnega sklada in drugih institucij, ki delujejo brez kakršnihkoli demokratičnih vrednot in pravil, temelji na spodbujanju politike privatizacije, deregulacije, zmanjšanja javne porabe, davčnih reformah, politiki fiskalne discipline, liberalizaciji trgov, proste trgovine in drugo. Kot pravi Stiglitz, pa taka politika močno zavira rast gospodarstev držav, kar se je tudi izkazalo skozi desetletja. Pospešena liberalizacija trgov v zadnjih desetletjih s seboj prinaša veliko nestabilnost na različnih področjih, hkrati pa povečuje brezposelnost oziroma znižuje plače, saj se zaradi povečane konkurence kapital in delovna mesta hitro »pretakajo« med državami. Posledica vsega skupaj so velika negotovost, povečanje neenakosti ter povečanje revščine v regijah in državah, ki se ne prilagodijo dovolj hitro (Stiglitz 2008, 209–212).

Povečanje konkurence na svetovnem trgu prizadene večino ljudi v Združenih državah Amerike in Evrope – v prvi znižanje plač, v drugi povečanje brezposelnosti, oba pojava pa sta vzrok za povečanje neenakosti. Politika začne zmanjševati vlogo države, trg pa posledično postaja vedno bolj svoboden in dereguliran – tako imenovani prosti trg. Podjetja si na takem trgu začnejo vedno bolj konkurirati ali pa se medsebojno povezujejo, sam teritorij, kjer delujejo, pa ni več pomemben, temveč postane pomembno, kje so najboljši pogoji za čim cenejšo proizvodnjo izdelkov. Države zaradi želje po tem, da bi njihov prostor postal čim bolj dobrodošel za tuje investicije in proizvodnjo ter želje po ohranjanju konkurenčnosti podjetij, ki izvirajo iz njihovih teritorijev, začnejo spreminjati način politike polnjenja javne blagajne ter posledično politiko javne porabe. Iz tega sledi, da so v državah obeh obravnavanih kontinentov najslabše odnesli nižje kvalificirani delavci, ki se težko hitro prilagodijo novim razmeram, drugače pa se je godilo visoko kvalificirani delovni sili in kapitalistom, ki so iz naslova take politike pridobili. Predvsem

je povečanje neenakosti zaznati v državah, kjer delovna zakonodaja zagotavlja manjšo varnost delavcem (Giraud 2006, 177–192; OECD 2011a, 29).

Svoboden trg sicer prinese s seboj pocenitev izdelkov, ki jih prebivalci bogatih držav dobivajo iz držav z nizkimi mezdami, vendar hkrati pride do zmanjšanja plač oziroma povečanja brezposelnosti, saj nekatera podjetja v bogatih državah niso več konkurenčna na trgu, ker njihov strošek izdelka postane višji od tistega, ki je uvožen. Veliko vlogo pri reševanju teh težav bi v tem primeru morale prevzeti države, saj z izdatki iz javne blagajne lahko pomagajo, da se nižje kvalificirana delovna sila, ki je v času svobodnega trga najbolj na udaru, prekvalificira v področja, ki so bolj konkurenčna in zato manj ogrožena. Druga možnost je, da država poskuša prek socialnih transferjev dvigniti dohodke ogroženim prebivalcem, hkrati pa je njena naloga, da spodbuja proizvodnjo z visoko dodano vrednostjo, ki ji države z nizkimi mezdami danes še niso sposobne konkurirati (Giraud 2006, 203–214). Vendar države na teh področjih niso uspešne, kar se nazorno kaže v povečevanju neenakosti na obeh obravnavanih kontinentih.

Neoliberalna ideologija tako »prevzame« oblikovanje globalne ter tudi državne ekonomske politike v večini držav današnjega sveta. Iz tega sledi, da pride do umikanja držav s področja nadzora in reguliranja ekonomije. Posledice so nazorno vidne. Povečanje neenakosti v Evropi in Združenih državah Amerike je bil rezultat napačnega delovanja trgov (delujejo v prid manjšine), neuspeh političnih sistemov, ki bi morali odpraviti napake trgov, ter sama nepravičnost, ki jo ustvarjata trenutni politični in ekonomski sistem. Podatki, ki podkrepijo navedene besede, so naslednji: v državah OECD-ja se je, od sredine 80. let 20. stoletja pa do konca prvega desetletja 21. stoletja, Gini indeks dvignil iz 0,29 na 0,316, pri čemer je 0 popolna enakost in 1 popolna neenakost. Ta trend dvigovanja neenakosti se je najprej začel v Veliki Britaniji ter Združenih državah Amerike, ki sta prve sprejele neoliberalno ekonomijo. Da je problematika še bolj zaskrbljujoča, kažejo tudi podatki za države, ki so znane kot zelo egalitarne družbe. Nordijske države in Nemčija kažejo podoben trend dvigovanja Gini indeksa, kar nazorno nakazuje, da so države sprejele in se prilagodile neoliberalni ideologiji ter obrnile trend iz zmanjševanja v povečevanje neenakosti (OECD 2011a, 45; Stiglitz 2012, 8).

To so le eni od dejavnikov, ki so obrnili trend neenakosti v smer vnovičnega povečevanja družbenega prepada med bogatimi in revnimi. Drugi dejavniki so še: povečano število finančnih

tokov, ki so zaradi premajhnega nadzora omogočali špekulacije, nižanje različnih davkov, zmanjšanje kontrole plač, zmanjšanje moči sindikatov, tehnične spremembe, ki najbolj vplivajo na nižje kvalificirano delovno silo, ter spremembe delavskih zakonodaj, ki so zmanjšale pravice delavcem v prid bolj fleksibilnega trga dela. Znižale so se tudi minimalne plače napram povprečnim plačam, poleg tega pa so se zmanjšala tudi nadomestila za brezposelnost in drugo (OECD 2011a, 29–45; Scholte 2005, 321–325).

Jasno je vidno, da so politiki, na nacionalni in nadnacionalni ravni, od sredine 70 let. 20. stoletja oblikovali sisteme tako, da je prišlo do premika denarja k elitam, kar je pripeljalo do počasnejše gospodarske rasti, večje nestabilnosti in posledično do današnje gospodarske krize v Evropi in Združenih državah Amerike. Politični in ekonomski sistem sta tako delovala izrazito nepravilno, neenakost pa se je povzpela na tako raven kot takrat pred začetkom velike krize leta 1929 (Stiglitz 2012, 9–30).

Današnja gospodarska kriza v razvitem svetu je tako posledica nespametnega ravnanja politikov v zadnjih tridesetih letih pod vodstvom Svetovne banke, Mednarodnega denarnega sklada ter drugih finančnih in političnih institucij, ki so spodbujale zmanjševanje regulacij trgov in s tem neposredno spodbujale špekulacije. Institucije so s svojo politiko, ki temelji na vsiljevanju svojih pravil in reka vzemi ali pusti, močno pripomogle k povečanju ekonomske neenakosti v večini svetovnih držav. Globalna neoliberalna ideologija je tako pripomogla k zmanjšanju zaščite večine prebivalstva s strani njihovih držav, zelo nazorno pa je to videti v Evropi in Združenih državah Amerike, saj neenakost znova narašča. Današnji čas gospodarske krize je tako enkratna priložnost za neoliberalno politiko, da dokončno privatizira vsa javna podjetja, javne storitve oziroma konča tako imenovano državo blaginjo.

V obdobju od sredine 80. let pa vse do danes je zaznati spreminjanje trenda neenakosti na ravni držav in med državami. V tem obdobju so se začele zmanjševati razlike med državami, ki so naraščale vse od časa industrijske revolucije v Evropi in Združenih državah Amerike. Nasprotno temu pa so se začele povečevati neenakosti znotraj držav. Izjema temu trendu so od sredine 90. let 20. stoletja naprej države Latinske Amerike.

Ob tem lahko vidimo, kako problematično je merjenje neenakosti med državami, saj se za primerjavo med državami vzame povprečni BDP na prebivalca v raziskavo zajetih držav. Tako

lahko tisti z velikim dohodkom močno dvignejo povprečni BDP na prebivalca in popravijo razmerje v primerjavi z drugimi državami, čeprav se globalna in *družbena* neenakost povečujeta.

Kakšen vpliv ima večja neenakost na prebivalce držav Evrope in Združenih držav Amerike, pa več v naslednjem poglavju. Poleg tega je predstavljen tudi vpliv neenakosti na samo gospodarsko rast držav ter kako se ta družbeni problem odraža na delovanje sodobnih demokratičnih sistemov.

6 ZAKAJ JE EKONOMSKA NEENAKOST KLJUČEN PROBLEM DRUŽB IN DRŽAV?

Ekonomsko neenakost ima velik vpliv na različne vidike vsakodnevnega življenja ljudi. Podatki za 23 držav OECD za leto 2008 kažejo, da imajo države z višjim Gini indeksom večje število zdravstvenih in socialnih problemov. Posledice ekonomske neenakosti imajo na globalni ravni širšo sliko, in sicer v številu revnih ljudi, na račun katerih ima majhen del svetovnega prebivalstva zelo veliko bogastva. Podatki za leto 2007 kažejo, da je na svetu z manj kot 1,25 dolarja na dan živelo kar 22 odstotkov celotnega prebivalstva (1,2 milijarde ljudi), z 2 dolarjema na dan pa 40 odstotkov celotnega prebivalstva (2,2 milijardi ljudi). Da je problematika ekonomske neenakosti na globalni ravni resnično pereča, kažejo podatki o številu otrok in mladih med revnimi. Kar okoli 1,7 milijarde otrok in mladih do 24 leta je leta 2007 živelo v razmerah, kjer so imeli ti in njihove družine dostop do samo 9 odstotkov celotnega svetovnega dohodka (Ortiz in Cummins 2011, 20–34).

Različne raziskave so pokazale, da ima ekonomska neenakost velik vpliv tudi na države v razvoju, saj ta upočasnjuje gospodarsko rast, kar posledično škoduje celotnemu prebivalstvu države. Na upočasnjevanje gospodarske rasti zaradi ekonomske neenakosti pa niso imune tudi razvitejše države, saj so države, ki so povečale svoj Gini indeks v obdobju od leta 1990 pa do 2008, doživele počasnejšo rast BDP na prebivalca (Ortiz in Cummins 2011, 33).

V tem poglavju je poudarek predvsem na posledice ekonomske neenakosti v Evropi in Združenih državah Amerike. Kljub temu pa so nekatere posledice ekonomske neenakosti značilne tudi za

države drugega in tretjega sveta. Ob tem bi rad poudaril, da bom zaradi zelo obsežne problematike izpostavil predvsem glavne težave, ki jih povzroča ekonomska neenakost.

6.1 Vpliv ekonomske neenakosti na vsakodnevno življenje ljudi

Prva velika težava, ki jo povzroča dohodkovna neenakost, je povezovanje med ljudmi, saj ima na to velik vpliv prav redistribucija dohodka, ki oblikuje socialne razrede glede na dohodek. Raziskave kažejo, da si v razvitih državah ljudje želijo drugačnega življenja, ter da dolgo časa opevana gospodarska rast izgublja na svoji teži. V teh državah so tako vedno bolj v ospredju različni družbeni problemi, ki so na eni strani posledica preobilja, na drugi pa večanja razkoraka med bogatimi in revnimi (Wilkinson in Pickett 2012, 5–6).

Sam razvoj posameznih držav in njen učinek na življenje njenih državljanov imata v zgodnejših obdobjih razvoja velik učinek na podaljševanje pričakovanega trajanja življenja. Ko države dosežejo določeno stopnjo razvoja in imajo temu primerno velik BDP na prebivalca, se rast pričakovanja trajanja življenja zelo upočasnijo. Podobno je videti v raziskavi, kjer pričakovano dobo trajanj življenja zamenja dejavnik sreče pri ljudeh. Do neke mere se ljudje zadovoljijo in najdejo srečo v povečevanju dohodka, po določeni stopnji pa to ni več glavni dejavnik v življenju ljudi. Krivulja naraščanja pričakovane življenjske dobe in naraščanje sreče z dohodkom se »/.../ izravnata pri dohodku okrog 25.000 \$ na prebivalca« (Wilkinson in Pickett 2012, 6–9).

6.1.1 Zdravje

Ekonomska neenakost ima velik vpliv na zdravje posameznikov. Zaradi te je v državah, kjer je neenakost na višji ravni, zaznati povečanje števila ljudi, ki so zboleli za različnimi kategorijami bolezni. Še posebej je to vidno v zadnjih tridesetih letih, ko se spet začne povečevati neenakost. Tako so ljudje z nižjimi dohodki izpostavljeni raznim boleznim prav zaradi tega, ker si ne morejo privoščiti večje raznolikosti pri uživanju hrane, boljšega bivalnega prostora, zdravstvene oskrbe in drugo.

Duševne bolezni (anksioznost, depresija, motnje razpoloženja in drugo) so ena od hitro naraščajočih podkategorij bolezni, s katerimi se srečujemo v razvitih državah. Države, kjer je dohodkovna neenakost manjša, na primer Japonska, Belgija in Nemčija, zaznavajo, da je duševno bolnih manj kot 10 odstotkov prebivalstva. V nasprotju z Združenimi državami

Amerike, Veliko Britanijo in Kanado, kjer je dohodkovna neenakost na višji ravni, je zaznati, da ima s to kategorijo bolezni težave več kot 20 odstotkov ljudi. Pri tem je treba opozoriti, da na to, kakšen je odstotek duševno bolnih ljudi, vplivajo tudi drugi dejavniki, kot je kultura. Primer Italije je pri tem zelo očiten, saj je, kljub temu da je dohodkovno zelo neenaka država (velika razlika med severom in jugom države), njen odstotek zaznanih ljudi z duševno boleznijo pod 10 odstotki. Za naraščajočo problematiko duševnih bolezni v dohodkovno neenakih družbah je po mnenju Oliverja Jamesa kriv tako imenovani *virus preobilja*. Ljudje si želijo, zaradi sprememb vrednot, kjer sta denar in povečanje lastnine edino vodilo za vzpon po hierarhični lestvici, slediti premožnejšim in se tako povzpeti na hierarhični lestvici. Iz tega sledijo hude stiske, če pri tem ljudje niso uspešni. Tako po mnenju Richarda Layarda postajamo *zasvojeni z dohodkom*, saj sta nam denar in povečevanje materialnih dobrin najvišji vrednoti na vrednostni lestvici (Wilkinson in Pickett 2012, 70–73).

Velika težava pri zdravju ljudi je tudi povečanje zlorab drog v državah z večjo neenakostjo. Pri teh prevladujejo Združene države Amerike, Avstralija in Velika Britanija (Wilkinson in Pickett 2012, 74).

Debelost je pomemben dejavnik, ki ima lahko razširjene posledice na zdravje ljudi. Ta se zelo hitro širi na področjih razvitih držav, kjer je ekonomska neenakost na vedno višji ravni. Čeprav se je zavedanje o zdravem prehranjevanju v zadnjem času povečalo, se ljudje še vedno prehranjujejo na nezdrav način, tak način prehranjevanja pa je značilen tudi za otroke. Podatki kažejo, da je v bolj dohodkovno neenakih družbah več debelih otrok in odraslih. Tako je za primerjavo v Združenih državah Amerike, kjer je dohodkovna neenakost zelo visoka, več kot 30 odstotkov odraslih oseb s prekomerno težo (indeks telesne mase – ITM), medtem ko je v bolj enaki družbi, kot je na primer Norveška, takih ljudi nekaj nad 10 odstotkov. Zaskrbljujoči so predvsem podatki o debelosti otrok (od 13 do 15 let), kjer je v Združenih državah Amerike več kot 25 odstotkov prekomerno težkih otrok, medtem ko jih je na Norveškem okoli 13 odstotkov. Kot pravita Wilkinson in Pickett, je to posledica tega, da v bolj neenakih družbah ljudje zaužijejo večjo količino kalorij (poceni in hitra hrana), poleg tega pa naj bi se ljudje v teh družbah manj gibali. Ker to ne velja za vse države povsem enako, ima na debelost velik vpliv tudi stres, ki ga doživljajo ljudje v bolj neenakih družbah. Ena od posledic stresa je namreč tudi prenajedanje. Presenetljiv je podatek, da je prekomerna debelost, v povezavi z ekonomsko neenakostjo, bolj

pogosta pri ženskem spolu kot pri moškem (Wilkinson in Pickett 2012, 95–100; Wells in drugi 2012).

Tako lahko povzamem, da na samo zdravje ljudi v razvitih državah odločilno vpliva porazdelitev dohodkov. Višja kot je stopnja neenakosti v razvitih državah, večje so negativne posledice na zdravje ljudi (nižja je pričakovana življenjska doba ljudi, višja je stopnja debelosti, depresivnosti, umrljivosti dojenčkov in drugo) (Asafu-Adjaye 2004, 205). Ta podatek je zelo zaskrbljujoč tudi zato, ker se danes v času krize krči javna sredstva na vseh področjih. Zdravstvo ni izjema. Večina Evrope, ki temelji na javnem zdravstvu, je začela zmanjševati število javno dostopnih zdravstvenih storitev, posledično pa se povečuje število storitev, ki jih je treba posebej plačati. Tako postajajo evropske države vedno bolj podobne Združenim državam Amerike in še nekaterim drugim, kjer velja rek, da tisti, ki ima denar, si lahko kupi tudi zdravje.

6.1.2 Izobraževanje in družbena mobilnost

Izobraževanje ima velik pomen za človekov intelektualni razvoj, zato je velika priložnost za izboljšanje prihodnosti tako posameznika kot tudi celotne družbe. Kljub krizi in zmanjševanju delovnih mest v razvitih državah velja, da kdor ima višjo izobrazbo, ima večje možnosti za pridobitev zaposlitve, ki mu bo omogočalo dostojno življenje. Poleg tega so ljudje z višjo izobrazbo v povprečju bolj zadovoljni s svojo službo, so bolj aktivni državljani, živijo bolj zdravo življenje in drugo (Baum in drugi 2010, 4–5). Tako vidimo, da je priložnost za vzpon, iz nižjih slojev v višje, predvsem prek izobraževalnih institucij. Odločilno vlogo pri spodbujanju in povečevanju dostopnosti do izobraževanja ter omogočanju lažje socialne mobilnosti ima država prek politike, ki jo vodi.

Ekonomska enakost ima velik vpliv na sam razvoj otrok in tudi na njihovo izobraževanje. Po eni strani je odvisno, v kakšnem domačem okolju otrok preživlja otroštvo, po drugi pa je pomembno, v kakšni družbi živi. Podatki kažejo, da so otroci bolj egalitarnih družb (skandinavske države) dosegli boljše uspehe v matematiki in pismenosti kot njihovi vrstniki, ki so se izobraževali v bolj neenakih družbah. To pa je posledica tudi same kakovosti šolskega sistema oziroma kako velik delež država namenja za to področje (Wilkinson in Pickett 2012, 107–114).

Kljub temu pa izobrazba ni zagotovilo za uspeh. Kot je zapisal Stiglitz, imajo revnejši sloji v Združenih državah Amerike, kljub uspešno zaključenem študiju, manjše možnosti za uspeh v življenju, kot nižje izobraženi otroci bogatih staršev. Povečana neenakost tako zmanjšuje priložnosti za uspeh, predvsem za nižje sloje (Stiglitz 2012, 43–44).

Tako je zmanjšanje možnosti za družbeno mobilnost naslednja od težav, s katero se srečuje vedno večje število držav. V državah, kot so Norveška, Švedska, Finska ter Danska, ki so bolj egalitarne, imajo ljudje večje možnosti na področju družbene mobilnosti, kot pa na primer v Združenih državah Amerike in Velike Britanije. Združene države Amerike, ki so nekoč veljale za deželo priložnosti, so po današnjih rezultatih daleč od tega, kar so bile še 50 let nazaj. Da so tako nazadovale na tem področju, je posledica politike, ki jo vodijo od 80. let 20. stoletja. Takrat se je, kot je bilo že omenjeno, z velikim zamahom povzpela neoliberalna politika, ki je povzročila naraščajoč trend dohodkovne neenakosti, javna poraba za socialne transferje, ki ima velik vpliv na socialno mobilnost, pa se je zmanjšala. Poleg tega pa so zmanjšali tudi vlaganja v izobraževanje, kar škoduje potencialu, ki ga ima družba oziroma posamezniki. Taka politika se je izkazala za zelo slabo. Podobna zgodba se je zgodila tudi v Veliki Britaniji, saj je v istem času pod vodstvom Margaret Thatcher veljala skoraj identična politika (OECD 2011a, 40; Stiglitz 2012, 42; Wilkinson in Pickett 2012, 164–167).

Ob tem se je treba vprašati, kakšne bodo posledice današnje gospodarske krize. Države, ki so do zdaj še vlagale velik del javnih sredstev v izobraževalne sisteme, so začele zmanjševati delež letnega proračuna, ki je namenjen tej dejavnosti. Posledice takih ukrepov bodo vidne šele čez desetletje ali dva. Ob tem pa je treba tudi poudariti, da je treba za izboljšanje družbene mobilnosti med ljudmi storiti spremembe tudi na drugih področjih, saj samo izobraževanje ni zagotovilo za boljšo prihodnost posameznikov in družb.

6.1.3 Nasilje in kazniva dejanja

Eden od naraščajočih družbenih problemov je število nasilnih in kaznivih dejanj. Raziskava, ki jo je opravil Marc Ouiment in v katero je bilo zajetih 165 držav, je preučevala vpliv različnih družbeno-ekonomskih dejavnikov, med drugim tudi ekonomske neenakosti na stopnjo umorov na 100 tisoč prebivalcev. Ta je pokazala, da ima velikost ekonomske neenakosti in revščine velik vpliv na stopnjo umorov v državah, ki so bile zajete v raziskavo. Države, ki imajo bolj enako

porazdelitev bogastva, imajo manjšo stopnjo umorov na 100 tisoč prebivalcev (Norveška 0,6, Slovenija 0,7, Nemčija 0,8, Švedska 1,0 umorov na 100 tisoč prebivalcev). Povsem drugače je v državah, kjer sta večji stopnji revščine in ekonomske neenakosti. Sem sodijo Združene države Amerike, Afrika, Južna in Srednja Amerika ter države nekdanje Sovjetske zveze. V teh je stopnja umorov večja (ZDA 4, Brazilija 21, Kolumbija 33,4, Moldavija 7,5, Rusija 10 umorov na 100 tisoč prebivalcev). Da je povezava med naraščanjem neenakosti in stopnjo kaznivih dejanj res močna, potrjujejo podatki o Latinski Ameriki, kjer je stopnja neenakosti ena najvišjih na svetu. Večina tamkajšnjih držav se je dolga desetletja soočala z veliko stopnjo kriminala in družbeno nestabilnostjo. Tezo o povezanosti ekonomske neenakosti in stopnji kaznivih dejanj potrjujejo tudi druge raziskave, vse pa pridejo do istih zaključkov. Življenje v državah, kjer prevladuje večja neenakost med ljudmi, je bolj nevarno in nasilno (Elgar in Aitkene 2010, 241–246; Ouimet 2012, 239–253; Stiglitz 2012, 100; UNODC 2012; Wilkinson in Pickett 2012, 138).

Temu primerni so tudi podatki o številu zapornikov po posameznih državah. Kažejo, da je posledica ekonomske neenakosti vidna tudi pri večjem številu zaprtih ljudi. Zanimiv je tudi podatek, da države, ki namenjajo manj denarja za blaginjo svojih državljanov, porabijo več denarja za pravosodni in kazenski sistem. Tako vidimo, da je v Združenih državah Amerike zaprtih kar 743 ljudi na 100 tisoč prebivalcev. Sledijo ji države, ki imajo podobne težave z veliko ekonomsko neenakostjo, kot so Ruanda s 595, Rusija s 568, Dominikanska republika s 431 zaprtih ljudi na 100 tisoč prebivalcev. Slovenija ima za primerjavo zaprtih 63 ljudi na 100 tisoč prebivalcev. Naraščajoča ekonomska neenakost v Združenih državah Amerike vse od začetka 80. let 20. stoletja kaže na povezanost slabe ekonomske politike države s povečanim številom zapornikov. V začetku 80. let je bilo v zaporih 450 tisoč ljudi, ta številka pa se je zelo povzpela. Po podatkih na dan 31. decembra 2009 je bilo v Združenih državah Amerike zaprtih kar 2.292.133 ljudi (Walmsley 2011, 1–6; Wilkinson in Pickett 2012, 149–160).

Nič drugače ni z nasiljem in ustrahovanjem med mladostniki. Podatki razkrivajo, da se v bolj dohodkovno neenakih družbah mladostniki večkrat srečajo z različnimi vrstami nasilja in ustrahovanja (Wilkinson in Pickett 2012, 142–144).

Ob teh podatkih je treba opozoriti tudi na naraščajoč organiziran kriminal, ki deluje po vsem svetu. S pospešeno globalizacijo, od druge polovice 20. stoletja naprej, je prišlo do globaliziranja

organiziranega kriminala (droge, trgovina z ljudmi, orožje, umetnine, alkohol, bančništvo, računalniški kriminal in drugo). Tako je globalizacija omogočila, da kriminalne družbe delujejo povezano na več ozemljih in s tem še hitreje kopičijo svoje bogastvo. Vse to slabi in povzroča težave državam pri njihovem delovanju in suverenosti, organi pregona pa v večini primerov niso učinkoviti pri izkoreninjenju tega globalnega in nacionalnega problema. To vpliva na posameznike oziroma družbo, kar se pozna na povečanem številu zapornikov, uporabnikov drog in drugo. Nekateri avtorji zato pravijo, da je organiziran kriminal tista dejavnost, ki ima največje koristi od globalizacije (Scholte 2005, 285; Mittelman 2008, 235–240).

Tako lahko ugotovimo, da ima ekonomska neenakost velik vpliv na stopnjo nasilnih in kaznivih dejanj ter posledično na število ljudi v zaporih.

6.2 Vpliv ekonomske neenakosti na delovanje držav

6.2.1 Neenakosti in politična participacija v demokratičnih državah

Da je ekonomska neenakost predvsem pomembna za vsakodnevno življenje ljudi, se je pokazalo iz do zdaj napisanega. Velik pomen pa ima ekonomska neenakost v povezavi z demokracijo in njenim delovanjem v posameznih državah. Vedno večje število držav z demokratičnim političnim sistemom se srečuje s problemom nezadovoljstva državljanov z delovanjem demokracije. Posledice tega so povečano nezadovoljstvo državljanov s politikami, ki jih vodijo politiki držav, ter vedno manjša participacija državljanov na volitvah. To nezadovoljstvo se vidno povečuje v času današnje gospodarske krize, kjer vidimo, da ljudje svoje nezadovoljstvo izražajo na ulicah mest držav, ki imajo že utrjeno demokracijo in razvite institucionalne sisteme, ki naj bi omogočali državljanom participirati in oblikovati politiko. Eden od razlogov, da svoje nezadovoljstvo izražajo na ulicah mest, je tudi ekonomska neenakost kot posledica nedelovanja današnjega političnega in ekonomskega sistema, ki slabša položaj večine ljudi.

Po navedbah Fredericka Solta sta samo delovanje in učinkovitost demokracije odvisni od relativno enakomerne porazdelitve ekonomskih resursov med državljane posameznih držav (Solt 2004, 2).

Ekonomska neenakost se v razvitih demokracijah povečuje vse od leta 1980. Skrb vzbujajoče pa so raziskave, ki kažejo, da je posledica povečevanja ekonomske neenakosti tudi zmanjšanje

politične participacije in sodelovanje državljanov na volitvah v razvitih demokracijah. Robert A. Dahl pravi, da ekonomska neenakost zatira politično udejstvovanje, še posebej, ko gre za revnejše državljane (Solt 2004, 2; Solt 2008, 48).

Raziskava, v kateri je sodelovalo 22 držav, med drugim tudi Slovenija, je pokazala, da imajo tisti, ki so bolj premožni, potencialno večjo možnost vpliva na oblikovanje lokalnih, državnih ali nadnacionalnih politik. Svoje ekonomske resurse lahko uporabijo za vplivanje na druge ali pa resurse spremenijo v politične resurse (Solt 2004, 2). Nasprotno pa je pri tistih z manj premoženja. Slednji težje vplivajo na oblikovanje politik in temu primerno se s povečevanjem ekonomske neenakosti zmanjšajo njihov interes do politike, participacija na volitvah ter sam pomen, ki ga državljani pripisujejo politiki (Solt 2008, 48). Dahl pravi, da večanje neenakosti ne spodbudi ljudi k temu, da bi zahtevali izboljšanje svojih življenj prek demokratičnih institucij, temveč naj bi vedno večja neenakost spodbujala apatijo, brezupje, obup in drugo (Solt 2004, 3). Dahlu pritrjuje tudi Carole Pateman, ki pravi, »/.../ da, glede na izkušnje, ki jih imajo državljani, je apatija realistični odgovor, saj ne vidijo smisla v sodelovanju in oblikovanju politik, ki tako ali tako niso pisane njim v prid« (Solt 2004, 3–4). Državljeni v teh primerih ne zaznajo učinkovitosti politike, temu primerno pa tudi njihovo zaupanje v izboljšanje razmer prek institucionalizirane poti upada. Podobno je tudi na področju zanimanja za samo politiko in same udeležbe na volitvah (Solt 2004, 11–18).

Tako lahko vidimo, da bolj ko je velika ekonomska neenakost v posameznih državah, večja je tudi politična neenakost, državljani pa velikosti ekonomske neenakosti primerno verjamejo v dobrobit politike, ki se izvaja v njihovi državi ter tudi na nadnacionalni ravni. Nasprotno pa je v bolj egalitarnih družbah, kjer so interes, zaupanje v politiko in udeležba na volitvah temu primerno večji. V ekonomsko bolj enakih državah je tako večja politična stabilnost, posledično pa se te države srečujejo z manjšim številom nasilnih dejanj in pojavi terorizma (Ortiz in Cummins 2011, 35–36; Solt 2004, 13–18; Solt 2008, 48; Thorbecke in Charumilid 2002, 1485).

Ekonomska neenakost in delovanje demokracije sta tako v soodvisnosti. Dejavniki, kot so večanje ekonomske neenakosti v zadnjih desetletjih, povečevanje neenakosti v teži glasu vsakega posameznika in s tem povezani nič kaj spodbudni kazalci za prihodnost, vzbujajo skrb za učinkovito delovanje demokratičnih političnih sistemov v prihodnjih desetletjih. Hkrati pa je

lahko pričakovati vedno večje število izražanja nestrinjanja s težavami na drugačne načine, kot na primer povečano število protestov in demonstracij, ki lahko eskalirajo v spopade. Nekaterim takim dogodkom smo že danes priča v evropskih držav (Grčija, Španija ...), kjer so vedno slabši pogoji za življenje, ekonomske razlike med ljudmi pa vedno bolj vidne tudi navzven.

6.2.2 Ekonomska neenakost in gospodarska rast

Gospodarska rast in razvoj imata v času kriz, kakršna je danes, še posebej pomembno vlogo pri izboljšanju življenjskih razmer, tudi v državah prvega sveta (Grčija, Italija, Španija ...). Zato si bomo v nadaljevanju ogledali nekaj povezav med ekonomsko neenakostjo in gospodarsko rastjo. Veliko različnih avtorjev namreč poudarja, da na gospodarsko rast močno vpliva ekonomska (ne)enakost znotraj posameznih držav. Lep primer tega je obdobje po drugi svetovni vojni, kjer je tako imenovana socialdemokratska ekonomska politika zmanjševala neenakosti med prebivalstvom, hkrati pa beležila visoko gospodarsko rast.

Raziskave kažejo, da zaradi povečanja družbenopolitičnih problemov in povečanja nezaupanja v bolj neenakih družbah prihaja do zmanjšanja investiranja, potrošnje in varčevanja ljudi, kar ima posledično slab vpliv na rast. Naslednja slaba stran ekonomske neenakosti je, da tam, kjer je večja neenakost, pritisk na državo toliko večji, da to anomalijo zmanjša. Če želi stvar obrniti v drugo smer, mora nameniti večji del proračuna tej družbeni problematiki, posledično pa je manj denarja za neposredne investicije, kar se pozna na sami gospodarski rasti. Slabost večje neenakosti se kaže tudi v tem, da nižji družbeni sloji niso zmožni investirati denarja vase, kot na primer v dodatna izobraževanja, vse to pa se na koncu pozna pri slabši konkurenčnosti na trgu dela in večji brezposelnosti ter posledično na sami rasti. Poleg tega pa je znano, da so v bolj neenakih družbah večje težave z delovanjem zakonov, kar se velikokrat pokaže v veliki stopnji korupcije in dela na črno, vse to pa naj bi vplivalo na gospodarsko rast. Predvsem pa to velja za države v razvoju (Hung Mo 2000, 293; Stiglitz 2012, 107; Voitchovsky 2005, 273).

Vidimo lahko, da ima ekonomska neenakost velik vpliv na gospodarsko rast in razvoj. Politiki, ki se v svojih predvolilnih bojih še vedno osredotočajo na poudarjanje gospodarske rasti ter ljudi prepričujejo v dobro te, bi se tako morali najprej osredotočiti na zmanjšanje ekonomske neenakosti med prebivalci držav, saj je to eden prvih korakov, ki bo lahko pripomogel k tako zelenemu dvigu gospodarske rasti.

7 KRATEK POGLED V PRIHODNOST IN MOŽNE REŠITVE

Kot smo videli, ima ekonomska neenakost dolgo zgodovino in zelo velike posledice tako na državo kot tudi na družbo oziroma posameznike. V tem poglavju bom poskušal predstaviti nekaj možnih rešitev za zmanjšanje neenakosti v Evropi in Združenih državah Amerike. Ob tem naj poudarim, da so opisane rešitve le ene od mnogih, ki so predlagane od velikega števila različnih raziskovalcev in skupin, ki se ukvarjajo s pričujočo problematiko. Vse te rešitve in še mnogo drugih je možno uveljaviti, s tem pa spremeniti današnje trende naraščajoče ekonomske neenakosti predvsem tako, da se povsem spremeni današnja politika. Vsekakor pa morajo biti te spremembe narejene tako na nacionalni kot tudi na nadnacionalni oziroma globalni ravni.

V prihodnosti sta možni dve poti. Po eni strani lahko vlade nadaljujejo politiko, ki so jo začele že v 80. letih 20. stoletja, ter tako na nek način prepustijo svoje državljanke toku dogodkov, torej politiki svobodnega trga (*laisser-faire*). To posledično prinaša nadaljevanje trendov povečevanja neenakosti. Ta pot je po mojem mnenju pogubna za celotno prebivalstvo Evrope in Združenih držav Amerike. Na nek način bi se počasi zmanjševala neenakost med samimi državami na svetu, po drugi pa bi se močno povečale neenakosti v državah. Tako bodo prizori, kot so *favela* v Braziliji, postali vedno večja realnost tudi v državah prvega sveta (Giraud 2006, 243–251).

Druga pot pa je možna samo ob predpostavki, da se povsem spremeni prevladujoča politika. Spremembe se morajo zgoditi tako na nacionalni ravni kot tudi na nadnacionalni oziroma globalni. Na obeh ravneh pa je treba povsem spremeniti politiko institucij in ljudi, ki jih vodijo. Danes vidimo, da ti delujejo v prid korporacij in drugih interesnih skupin s kapitalom. Kljub težavam z zaupanjem ljudi v sindikate je treba povrniti moč tem. Sindikati se morajo reorganizirati ter v prihodnosti pod svoje okrilje vzeti tudi migrante in tako imenovane prekerne delavce, ki so danes mirno rečeno nova suženjska delovna sila, oboji pa so zdaj v večini primerov izključeni iz boja za pravice. Na globalni ravni je treba sprejeti globalni dogovor o trgovanju, financah, investicijah, okolju, zdravstvu in drugo, ki bo omogočal pravičen razvoj za vse države in ne bo temeljil na izkoriščanju, hkrati pa bo pripomogel k zmanjševanju revščine in neenakosti. Pomemben korak zmanjševanja neenakosti na globalni ravni bi bila uvedba tako imenovanega globalnega davka, saj se velika podjetja in bogati posamezniki v večini primerov izognejo plačilu davkov, kar škoduje razvoju držav in njihovi javni blagajni. Tako bi globalni

davki pripomogli k zmanjšanju neenakosti, saj bi močno prispevali k zmožnosti povečanega vlaganja držav v razna področja. Za lažjo predstavo, o kakšnih številkah je govora, lahko izpostavim primer za države v razvoju. Te naj bi na letni ravni izgubile okoli 160 milijard dolarjev, kar je več, kot so te države dobile pomoči za hitrejši razvoj (120 milijard dolarjev v letu 2009) (Brock 2011, 6–9; Giraud 2006, 243–251; Lesage in McNair 2011, 9–12; Scholte 2005, 406; Stiglitz 2012, 152–153).

Na državnih ravneh je najprej potrebna sprememba na področju davčne politike. Tu bi morala politika stremeti k bolj progresivnemu načinu pobiranja davkov. Tako bi tisti z večjimi zasluži prispevali večji delež v državno blagajno. Povečano količino pobranih davkov bi nato namenili za vlaganje v izobraževanje, visoko tehnologijo, raziskovanje, zeleno proizvodnjo, infrastrukturo in drugo, s tem pa bi vzpostavili bolj varen sistem, ki bi izboljšal delovne pogoje in bil hkrati bolj učinkovit. Poleg tega bi morali, prek različnih socialnih transferjev, pomagati tistim z manj dohodka, na ta način pa bi se zmanjšali relativna revščina ter hkrati neenakost. Možnost alternative socialnim transferjem je lahko tudi univerzalni temeljni dohodek (UTD), prek katerega bi povečali pogajalsko moč delojemalcem v primerjavi z delodajalcem, saj ne bi bili odvisni samo od dohodka s strani ponudnikov dela. Uvedba univerzalnega temeljnega dohodka bi bistveno pripomogla k zmanjšanju revščine in neenakosti, saj bi ljudje lažje preživeli skozi obdobje brezposelnosti (Giraud 2006, 243–251; Stiglitz 2012, 212–276; Vičič 2013; Wilkinson in Pickett 2012, 252–279).

Države morajo spodbujati zaposlitve za nedoločen čas, več denarja nameniti javnemu servisu, ki mora biti dostopen vsem in mora vsebovati čim širši spekter storitev. Pomemben korak k zmanjšanju neenakosti bi bila tudi politika kontrole plač. Tako bi postavili lestvico za najvišjo in najnižjo plačo, s tem pa bi dosegli bolj pravično porazdelitev dohodkov in hkrati zmanjšali neenakost. Poleg tega pa bi to pozitivno vplivalo na proizvodnjo in zmanjšanje brezposelnosti. Podatki namreč kažejo, da najvišji razredi družb ne potrošijo celotnih svojih prihodkov ter tako ne pripomorejo k povečevanju povpraševanja oziroma proizvodnje. V prihodnosti bo potrebna večja regulacija bank ter drugega dela finančnega sektorja. Eden od načinov je uvedba davka na finančne transakcije, ki bi močno povečal priliv v državne blagajne, poleg tega pa bi zmanjšali tveganje za nastanek dogodkov, ki smo jim priča danes. Poleg tega bi bilo treba povišati tudi davke na korporacije, ki ne ustvarjajo nova delovna mesta. Potrebno bi bilo spodbujati lastništva

zaposlenih v podjetjih, saj se na ta način lažje nadzorujeta prerazporeditev plač in sam način delovanja podjetja. Na ta način se poveča tudi sama demokracija v podjetjih, saj delavci pridobijo na moči (Giraud 2006, 243–251; Stiglitz 2012, 212–276; Wilkinson in Pickett 2012, 252–279).

8 ZAKLJUČEK

Ekonomska neenakost je velika težava današnjega sveta. Podatki so zelo zaskrbljujoči, trendi pa nič kaj spodbudni. Sam sem se v diplomskem delu namenoma osredotočil na Evropo in Združene države Amerike. Želel sem opozoriti na razraščanje težav v razvitih državah, ki naj bi dosegle neko stopnjo razvoja, ta pa naj bi ljudem omogočala dostojno življenje. Slika je prav nasprotna. Učinki naraščanja neenakosti v zadnjih 30. letih se odražajo kot povečevanje različnih problemov v današnjih družbah. Večanje bogastva nekaterih posameznikov, na račun večine ljudi, vodi v vedno večjo razslojenost družb. Težave, kot so povečanje števila kaznivih dejanj, slabši učni uspeh mladostnikov, povečevanje zdravstvenih težav, so le nekaj na kratko povzetih posledic, ki so prizadele današnje družbe.

Kako se je ekonomska neenakost razvijala skozi zgodovino, sem prikazal skozi podroben pregled 19. in 20. stoletja pa vse do danes. Bralcu je tako jasno, da se z začetkom industrializacije neenakost v državah začne zelo povečevati, ob koncu 19. stoletja pa se trend počasi začne obračati na boljše. Obdobju od 30. let naprej pa vse do sredine 70. let 20. stoletja lahko rečemo tudi »zdravilna leta« ekonomske neenakosti. Hiter vzpon nižjih družbenih razredov ter politika, ki je spodbujala večjo egalitarnost, sta prinesli veliko zmanjšanje ekonomske neenakosti. S tem se je v praksi pokazalo, da visoka gospodarska rast in zmanjševanje ekonomske neenakosti lahko delujeta vzajemno, hkrati pa so se razblinila do takrat prevladujoča prepričanja, da je visoka gospodarska rast možna samo tako, da sprejmemo povečevanje ekonomske neenakosti med ljudmi kot nujno zlo. Kljub temu je pri tem treba poudariti, da preslikava te politike v današnji čas ni mogoča. Razmere so povsem drugačne, zato je treba drugače pristopiti k reševanju povečevanja neenakosti.

Vse od sredine 70. let smo spet priča povečevanju ekonomske neenakosti. Trend povečevanja je zelo hiter, zato smo priča vedno večji razslojenosti družb. Podatki so vsako leto slabši, vse

skupaj pa je poslabšala gospodarska kriza, ki se je začela leta 2008. Spremembo politike, ki je trend obrnila na slabše, je povzročila egoistična potreba človeka po vedno večji zadovoljitvi svojih potreb oziroma drugače rečeno povečanju osebnega bogastva v primerjavi z drugim. 80. leta 20. stoletja tako prinesejo vzpon neoliberalne politike, ki najprej nastopi v Združenih državah Amerike, nato pa jo še v Evropi v vedno večjem številu podprejo takratni politiki z velikim odobravanjem kapitalistov. Nič drugače ni danes. Tej podpori pa so se pridružile tudi politične stranke iz držav, ki veljajo za najbolj egalitarne družbe, temu primerno pa se je začel spreminjati trend neenakosti tudi v teh deželah. Vse v dobro kapitala, bi lahko rekli. Priča smo tako večanju razlik v dohodkih, spreminjanju davčnih politik v korist bogatih, zmanjšujejo se vpliv sindikatov, varnost delavcev s pospešenim uvajanjem fleksibilnega dela in socialni transferji, privatizira se javne dobrine, priča smo deregulaciji trgov in še bi lahko naštevali. Kakšne so posledice, jim ni mar. Vsaj večini ne. To se lepo kaže tudi danes, ko na primer v Grčiji, Španiji, na Portugalskem, pa tudi v Sloveniji na hitro ukinjajo razne pravice in storitve, za katere so se ljudje borili stoletja, da so jih pridobili. Rezultati so znani. V Evropi raste brezposelnost, v Združenih državah Amerike pa je vedno večje število ljudi, ki ne morejo več preživeti s svojo plačo. Pri obeh primerih pa gre za isto zgodbo, povečevanje ekonomske neenakosti med ljudmi.

Učinkovitega reševanja tega družbenega problema, kot kaže, ni na vidiku. Skrb vzbujajoča je napoved Girauda za ustvarjanje novih konkurenčnih delovnih mest, ki bi bila ena od mnogih potrebnih rešitev za preusmeritev trenda v Združenih državah Amerike in Evropi. Pravi, da današnja politika ne bo uspela ustvariti dovolj velikega števila delovnih mest, kar bo posledično vodilo k večji brezposelnosti oziroma nižanju plač. Rezultat tega je povečanje števila revnih ljudi (Giraud 2006, 218). Tako je danes zaznati izginjanje srednjega razreda, kar nas vodi v čas pred začetkom 20. stoletja, ko je bila velika materialna neenakost med peščico in večino. Na nek način lahko rečemo, da se v Evropo in Združene države Amerike selijo razlike, ki jih poznamo v državah tretjega sveta.

Pri tem je treba opozoriti tudi na možne napačne interpretacije blaginje in preziranje neenakosti ter revščine v nekaterih državah. Velikokrat se za vzorne države vzame tiste, ki imajo visok BDP na prebivalca. S temi podatki se dá hitro manipulirati in se jih prikazuje kot tisto, kar naj bi kazalo na blaginjo prebivalcev države. Za primer lahko vzamemo Združene države Amerike, ki

imajo visok BDP na prebivalca, ta rezultat pa je posledica velike neenakosti v tej državi, raven BDP na prebivalca pa dvigujejo tisti, ki so zelo bogati. Nasprotno je na primer na Švedskem, kjer je BDP na prebivalca še na višji ravni kot v Združenih državah Amerike, vendar država sodi med najbolj egalitarne na svetu. Tako nazorno vidimo, da ta podatek ni pravi pokazatelj stanja blaginje v državi, prav tako pa prekriva stanje neenakosti in revščine (Stiglitz 2012, 100).

Tako lahko rečem, da bi se ob zmanjšanju ekonomske neenakosti v Evropi in Združenih državah Amerike zmanjšali tudi vsi drugi problemi, ki pestijo današnje družbe. Tako bi večja enakost omogočala boljše življenje veliki večini ljudem, saj iz vsega predstavljenega lahko vidimo, da ekonomska neenakost ni v škodo ljudem samo na dnu družbenih lestvic, temveč škoduje večini ljudem.

Zavedanje ljudi o tej problematiki se bo moralo v prihodnosti povečati, hkrati pa je treba na ta problem nujno gledati nadnacionalno. Dolgotrajna rešitev je možna samo z zmanjšanjem neenakosti tako na državni kot tudi na globalni ravni. V prejšnjem poglavju sem nanizal nekaj možnih rešitev, ki bi pripomogle k zmanjševanju neenakosti med prebivalstvom na nacionalni in globalni ravni. Za doseg sprememb je tako odločilna sprememba v politiki, hkrati pa si morajo več besede, pri oblikovanju globalnih in nacionalnih politik, izboriti širše množice, torej 99 %. Pomembno je, da se ljudje množično organizirajo, tako lokalno, nacionalno kot tudi nadnacionalno. Vsak mora prispevati svoje ideje in zamisli k oblikovanju politik ter hkrati aktivno prispevati pri oblikovanju alternativnih političnih organizacij oziroma strank, ki bodo v prihodnje na voljo za izbiro ljudem na volitvah. Primeri Zapatistov, World Social Forum, staroselcev v Boliviji in podobnih skupin, ki so uspele prisiliti politike v spremembe ter na mesta vodilnih politikov postaviti ljudi, ki ne delujejo izključno po navodilih kapitala, kažejo mogočo pot za prihodnost. Elite se namreč bojijo širših množic, saj za delovanje sistema, ki je njim v prid, potrebujejo čim bolj apatično prebivalstvo, ki slepo sledi in deluje v sistemu. Tako je prvi korak na poti k spremembam čim večja aktivnost ljudi na področju politike, kar bo prisililo tudi tisti 1 % ljudi v premislek o prihodnosti.

9 LITERATURA

Asafu-Adjaye, John. 2004. Income inequality and health: a multi-country analysis. *International Journal of Social Economics* 31 (1/2). Dostopno prek: <http://www.emeraldinsight.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/journals.htm?issn=0306-8293&volume=31&issue=1> (20. julij 2013).

Baum, Sandy, Jennifer Ma in Kathleen Payea. 2010. *Education Pays, 2010: The Benefits of Higher Education for Individuals and Society*. Dostopno prek: http://advocacy.collegeboard.org/sites/default/files/Education_Pays_2010.pdf (8. julij 2013).

Beck, Ulrich. 2000. What is globalization? V *The Global Transformations Reader: An Introduction to the Globalization Debate*, ur. David Held in Anthony McGrew, 99–104. Cambridge: Polity.

Božič, Kristina. 2012. Za državo in svetovni blagor. *Dnevnik*, 11. avgust. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/objektiv/vec-vsebin/1042546217> (2. junij 2013).

Brock, Gillian. 2011. Reforms to global taxation and accounting arrangements as a means of pursuing global justice. *Global Social Policy* 11 (1). Dostopno prek: <http://gsp.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/11/1/18> (3. avgust 2013).

Demaine, Jack. 2010. Globalizacija in državljanska vzgoja. V *Državljanstvo in globalizacija: k državljanski vzgoji za sodobni svet*, ur. Jernej Pikalo, 147–164. Ljubljana: Sophia.

Elgar, Frank J. in Nicole Aitken. 2010. Income inequality, trust and homicide in 33 countries. *European Journal of Public Health* 21 (2). Dostopno prek: <http://eurpub.oxfordjournals.org/content/early/2010/06/04/eurpub.ckq068.abstract> (8. julij 2013).

Generalna skupščina. 1974. *Resolucija 3201 (S-VI)*, A/RES/S-6/3201. Dostopno prek: <http://www.un-documents.net/s6r3201.htm> (2. avgust 2013).

Giraud, Pierre-Noël. 2006. Neenakost v svetu: ekonomija sodobnega sveta. Ljubljana: Založba /*cf.

Hobsbawm, Eric. 1989. *The Age of Empire 1875-1914*. New York: Vintage Books.

--- 1995a. *The Age of Capital 1848-1875*. London: Abacus.

--- 1995b. *The Age of Extremes 1914-1991*. London: Abacus.

--- 1996. *The Age of Revolution 1789-1848*. New York: Vintage Books.

Hung Mo, Pak. 2000. Income Inequality and Economic Growth. *Kyklos* 53 (3). Dostopno prek: <http://ehis.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=bad4de0e-7ce8-4a53-a9c6-3ce9c93e1303%40sessionmgr110&vid=2&hid=102> (10. julij 2013).

Klein, Naomi. 2010. *Doktrina šoka: razmah uničevalnega kapitalizma*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Lesage, Dries in David McNair. 2011. International cooperation against tax havens: Still a long way to go. *Global Social Policy* 11 (1). Dostopno prek: <http://gsp.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/11/1/18> (3. avgust 2013).

Midgley, James. 2007. Global inequality, power and the unipolar world. *International Social Work* 50 (5). Dostopno prek: <http://isw.sagepub.com/content/50/5/613.full.pdf+html> (2. januar 2013).

Mittelman, James H. 2008. Global Organized Crime. V *The Globalization Reader*, ur. Frank J. Lechner in John Boli, 235–240. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Moyo, Dambisa. 2010. *Dead Aid: Why Aid Is Not Working and How There Is a Better Way for Africa*. London: Penguin Books.

OECD. 2011a. *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

--- 2011b. *Society at a Glance 2011 - OECD Social Indicators*. Dostopno prek: http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/society-at-a-glance-2011_soc_glance-2011-en (11. julij 2013).

Oimet, Marc. 2012. A World of Homicides: The Effect of Economic Development, Income Inequality, and Excess Infant Mortality on the Homicide Rate for 165 Countries in 2010. *Homicide Studies* 16 (3). Dostopno prek: <http://hsx.sagepub.com/content/16/3/238> (8. julij 2013).

Ortiz, Isabela in Matthew Cummins. 2011. *Global Inequality: Beyond the Bottom Billion – A Rapid Review of Income Distribution in 141 Countries*. Dostopno prek: http://www.unicef.org/socialpolicy/index_58230.html (10. julij 2013).

Pikalo, Jernej. 2003. *Neoliberalna globalizacija in država*. Ljubljana: Sophia.

--- 2011. *Predavanja pri predmetu Politika globalizacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Prunk, Janko. 2006. *Racionalistična civilizacija 1776-2000*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Rizman, Rudi. 2008. *Globalizacija in avtonomija: Prispevki za sociologijo globalizacije*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Sholte, Jan Aart. 2005. *Globalization: A critical introduction*. Basingstoke: Macmillan.

Smith, Jean Edward. 2007. *FDR*. New York: Random House Trade Paperbacks.

Solt, Frederick. 2004. *Economic Inequality and Democratic Political Engagement*. Dostopno prek: <http://www.unc.edu/~fredsolt/papers/Solt2004MPSA.pdf> (7. julij 2013).

--- 2008. Economic Inequality and Democratic Political Engagement. *American Journal of Political Science* 52 (1). Dostopno prek: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/25193796?uid=3739008&uid=2&uid=4&sid=21102148571033> (7. julij 2013).

Stiglitz, Joseph E. 2008. Globalism's Discontents. V *The Globalization Reader*, ur. Frank J. Lechner in John Boli, 208–215. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

--- 2012. *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. New York: W. W. Norton & Company.

Svetličič, Marjan. 2004. *Globalizacija in neenakomeren razvoj v svetu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Thorbecke, Erik in Chutatong Charumilind. 2002. Economic Inequality and Its Socioeconomic Impact. *World Development* 30 (9). Dostopno prek: <http://www.sciencedirect.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/science/article/pii/S0305750X02000529> (12. julij 2013).

United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC. 2012. *Homicide Statistics 2012*. Dostopno prek: <http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/homicide.html> (10. julij 2013).

Vičič, Denis. 2013. Kdo je za UTD? *Mladina*, 12. april. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/142899/kdo-je-za-utd> (25. julij 2013).

Vidmajer, Saša. 2012. Trendi: Neenakost. *Delo*, 11. januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/mnenja/komentarji/trendi-needakost.html> (2. junij 2013).

Voitchovsky, Sarah. 2005. Does the Profile of Income Inequality Matter for Economic Growth?: Distinguishing Between the Effects of Inequality in Different Parts of the Income Distribution. *Journal of Economic Growth* 10. Dostopno prek: <http://link.springer.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/article/10.1007/s10887-005-3535-3> (11. julij 2013).

Wade, Robert Hunter. 2008. Is Globalization Reducing Poverty and Inequality? V *The Globalization Reader*, ur. Frank J. Lechner in John Boli, 190-196. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Walmsley, Roy. 2011. *World Prison Population List (ninth edition)*. Dostopno prek: <http://www.idcr.org.uk/wp-content/uploads/2010/09/WPPL-9-22.pdf> (10. julij 2013).

Watts, Jonathan. 2012. Latin America's income inequality falling, says World Bank. *Guardian*, 13. november. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/nov/13/latin-america-income-inequality-falling> (10. julij 2013).

Wells, Jonathan C. K., Akanksha A. Marphatia, Tim J. Cole in David McCoy. 2012. Associations of economic and gender inequality with global obesity prevalence: Understanding the female excess. *Social Science & Medicine* (75). Dostopno prek: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953612002961> (5. junij 2013).

Wilkinson, Richard in Kate Pickett. 2012. *Velika ideja: zakaj je enakost boljša za vse*. Novo mesto: Penca in drugi.